

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**Барномаи таълими фанни
АСОСҲОИ ОМОДАГӢ БА
ҲОЛАТҲОИ ФАВҚУЛОДА
ВА МУДОФИАИ ГРАЖДАНӢ
барои муассисаҳои таҳсилоти
олии касбӣ**

**Душанбе
2018**

**Барномаи таълими фанни «АСОСҲОИ ОМОДАГӢ
БА ҲОЛАТҲОИ ФАВҚУЛОДА ВА МУДОФИАИ
ГРАЖДАНӢ»** барои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ –
Душанбе, 2018. 44 сах

Мураттиб: *Исмоилов Н.*

Муҳаррири масъул: *Шафоатов А.*

Муқарриз: *Комилзода С.Қ.*

Ба матбаа 01.12.2017 супорида шуд.
Ба чоп 01.03.2018 иҷозат дода шуд.
Андозаи 60x84 ¹/₁₆. Ҷузъи чопии шартӣ 2,75
Тъядод 200 нусха.

Барнома дар Маркази таҳия, нашр ва муомилоти китобҳои
дарсӣ, илмӣю методӣи Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудааст.

ш. Душанбе, к. Нисор Муҳаммад 13^а
Тел.: 227-48-09. E-mail: mmarkaz@list.ru

МУҚАДДИМА

Барномаи таълимӣ аз фанни «Асосҳои омодагӣ ба ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани» барои омода намудан ва омӯзонидани донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба шакли низоми кредитии таҳсил дар асоси «Барнома»-и Кумитаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз сентябри соли 2010 мавриди амал қарор дорад, таҳия гардидааст.

Он барои донишҷӯёни ҳамаи муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст. Барномаи мазкур аз нав коркард гардида, маводи машғулиятҳои аудитори лексионӣ - назариявӣ, машғулиятҳои аудитори амалӣ ва корҳои мустақилонаи донишҷӯёно дар бар мегирад.

Ҳадаф аз таҳияи барномаи мазкур барои донишҷӯён ин баргаштан ба таълими ягона дар ҳамаи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ба масъалаҳои ҷорӣ соҳаи ҳолати ғавқулода ва мудофияи граждани мебошад. Дар мавзӯҳои фарогирифтаи барнома қариб тамоми масъалаҳои соҳаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи гражданиро дар асоси қонунгузорӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани омадаанд.

Омӯзиши фанни "Асосҳои омодагӣ ба ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани" тибқи барномаи мазкур донишҷӯёно бо донишҳои назариявӣ ва малакаи амалӣ бобати татбиқи масъалаҳои зерин - доир ба низоми ягонаи давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои ғавқулода, мақоми идорақунӣ, қувваю воситаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ташкилотҳои, ки ҳалли масъалаҳои ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои ғавқулода ба салоҳияти онҳо марбутанд, шинос месозад.

Донишҷӯён доир ба пешгӯ намудану баҳо додани натоқи имконпазирии ҳолатҳои ғавқулода, таъмин намудани устувори иншоотҳои иқтисодӣ дар ҷумҳурӣ вобаста ба вукӯъ омадани заминқунбӣ, тармафарой, сел, ярҷ, обҳезӣ, сӯхтор ва дигар намудҳои ҳолатҳои ғавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ, эпидемияҳо ва таҳдидҳои дигари беҳатарии милли мансуб донисташуда соҳиби маълумот мешаванд.

Инчунин донишчӯён дар бораи тарзи таҳия ва банақшагирию татбиқи тадбирҳои саривақтии ҳифзи аҳоли дар шароитҳои ҳолатҳои фавқулода, расонидани кумаки аввалияи тиббӣ ба зарардидагон, тарзҳои истифода бурдани воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастаҷамъӣ оид ба омилҳои зараровари воситаҳои ҳозиразамони зарбазананда ва фалокатҳо ҳангоми баргараф сохтани оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода мусаллаҳ мешаванд.

Нишондодҳои ташкилию методӣ чунин аст:

– Омода намудан ва омӯзонидани донишчӯёни муасси – саҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани яке аз фанҳои асосии таълимии донишчӯёни шӯбаҳои рӯзонаи муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, ба нақшаи таълимӣ чун фанни махсуси интихобӣ (ичроишаш ҳатмӣ) дохил карда мешавад.

– Ҷараёни таълимӣ, бо дарназардошти вазифаҳои махсуси низоми ягонаи давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода, инчунин тартиби мудофияи граждани дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон чун иншоотҳои иқтисодӣ ҳал шуда, бо истифодаи заминаи таълимӣ ташкил карда мешавад.

– Дар ҷараёни омӯзиш дар ҳамаи машғулиятҳо ба донишчӯён моҳияти чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода ва соҳаи мудофияи граждани фаҳмонида мешавад.

– Вазифаҳои асосии тайёри ва омӯзиши донишчӯён оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани аз инҳо иборатанд:

– ба донишчӯён омӯзонидани усулҳои ҳимоя аз хатарҳое, ки дар натиҷаи сар задани амалиётҳои ҷангӣ ё оқибатҳои ин амалиётҳо ба вуқӯъ меоянд, тартиби амал мувофиқи бонгҳои хатар оғои намудан;

– ба донишчӯён омӯзонидани қоидаҳои рафтор, усулҳои асосии ҳифзи аҳоли, ҳудуд ва амволи онҳо дар ҳолатҳои фавқулода, қоидаҳои расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба осебдидагон, тарзи истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастаҷамъӣ;

– такмили малака оид ба ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои мудофиаи граждани;

– сайқал додани малакаю маҳорат чихати гузаронидани корҳои садамавию начотдиҳӣ ва дигар корҳои таъхирнопазир;

Тайёри ва омӯзиши донишчӯён оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждани дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии тиббӣ дар соли панҷум, дар дигар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли чорум дар вақти омӯхтани фанҳои касбӣ тавсия карда мешавад.

Такмили малакаву дониши донишчӯён дар машғулиятҳо, инчунин дохил кардани масъалаҳо оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждани ба барномаи таҷрибаи истеҳсолии пешаздипломӣ бо пешниҳодҳои кафедраи ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждани дар иртибот бо дигар кафедраҳои касбии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Таҳияи корҳои дипломӣ ва корҳои пеш аз хатм аз тарафи донишчӯён дар ҳамаи самтҳои тараққиёти саноат ва ҳоҷагии халқ, аз ҷумла устуворгардони иншооти иқтисодӣ, технологияи муосир, сохтмони иморатҳои маишию маданӣ, роҳҳо, кӯпрукҳо ва ғайра бо назардошти риояи қоидаю усулҳои ҳифзи аҳоли ва муҳит сурат гирад.

Истифодаи усулҳои ҳозиразамони ташкили равандҳои таълим ва ба роҳ мондани назорати афзалиятнок оид ба сатҳи дониши донишчӯён зарур аст.

Барномаи «Омода намудан ва омӯзонидани донишчӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждани» аз се қисм иборат аст: «Қисми машғулиятҳои аудитори лексионӣ - назариявӣ», «Қисми машғулиятҳои аудитори амалӣ» ва «Қисми корҳои мустақилонаи донишчӯён». Тавсия дода мешавад, ки КМД дар шакли нишондод бо тафтиши иҷроӣ вазифаи хонагӣ аз ҷониби донишчӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Нақшаи таквими - мавзӯи таълими фанни "Асосҳои омодагӣ ба ҳолатҳои Ҳақуқулода ва мудофияи граждани"

Микдори умумии кредитҳо – 1,5 (36 соат):

А. машғулиятҳои аудитори лексионӣ - назариявӣ - 0,5 (12 соат);

Б. машғулиятҳои аудитори амалӣ - 0,5 (12 соат);

В. корҳои мустақилонаи донишҷӯён - 0,5 (12 соат).

№ р/т	Номгӯии мавзӯҳо	Соатҳо барои машғулиятҳои аудитори лексионӣ- назариявӣ	Соатҳо барои машғулиятҳои аудитори амалӣ	Соатҳо барои КМД (корҳои мустақилонаи донишҷӯён)
1.	Санадҳои меъерӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои Ҳақуқулода ва мудофияи граждани.	1		
	Санадҳои меъерии ҳуқуқӣ дар бораи ба омӯзиши ҳолатҳои Ҳақуқулода ва мудофияи граждани фаро гирифтани табақаҳои аҳоли.		1	
	Мустақилона омӯختани санадҳои меъерии ҳуқуқӣ дар бораи низоми давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои Ҳақуқулода.			1
2.	Асосҳои ташкили ҷорабиниҳои ҳифзи аҳоли аз ҳолатҳои Ҳақуқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ.	1		
	Банақшагирии ҷорабиниҳои оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои Ҳақуқулода.		1	
	Мутолиа ва навишта кардани шакли усулҳои тайёри ва омӯзиши "Ташкили огоҳонидани аҳоли то таҳдид ва ба вуқӯъ омадани ҳолатҳои Ҳақуқулода".			1
3.	Ҳолатҳои Ҳақуқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон имкони рӯҳ доданро доранд.	1		

	Ташкил ва гузаронидани амалҳои садамавӣю начотдиҳӣ ва дигар қорҳои таъхирнопазири соҳа.		1	
	Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои техногенӣ" 15 июли соли 2004 қабул шудааст.			1
4.	Офатҳои табиӣ ва ҳифзи аҳоли аз онҳо (заминларза, сел, ярч, тармафарой, сӯхтор ва обхезӣ)	1		
	Сабабҳои имконпазири қандашавии қӯли Сарез.		1	
	Ҷамъовари маълумоти умумӣ ва илмӣ дар бораи қӯлҳо, обанборҳои пирияхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қӯли Сарез ва тадбирҳои доир ба идора намудани он.			1
5.	Маълумоти умумӣ оид ба моддаҳои саҳтгаъсири заҳролудкунанда ва истифодаи онҳо дар иншоотҳои иқтисодӣ.	1		
	Тартиби истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастаҷамъӣ хангоми ба муҳити атроф ихроҷ гардидани моддаҳои саҳтгаъсири заҳролудкунанда.		1	
	Омуҳтани усулҳои асосии "Муҳофизати аҳоли аз моддаҳои заҳролудӣ саҳтгаъсир" (МЗС)			1
6.	Ҳатарҳои нав вобаста ба амалҳои террористӣ.	1		
	Терроризм ва ифротгарӣ (экстремизм).		1	
	Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мубориза бар зидди терроризм".			1
7.	Ташкил ва идоракунии қувва ва воситаҳои пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода.	1		
	Ба худ ва ба ҳамдигар расонидани ёрии аввалин хангоми руҳ додани ҳолатҳои фавқулода, садама, фалокатҳо ва дар рафти амалиётҳои ҷангӣ.		1	
	Мустақиллона омуҳтани "Тарзу усулҳои истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастаҷамъӣ хангоми руҳ додани ҳолатҳои фавқулода.			1
8.	Нақш ва вазифаҳои мудофияи граждани дар замони муосир. Роҳбарӣ ва	1		

	идоракунии мудофиаи граждaнӣ.			
	Қувваҳои мудофиаи граждaнӣ, ҳайат, таъйинот ва тартиби истифодабарии онҳо.		1	
	Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофиаи граждaнӣ"			1
9.	Ҷорабинҳои асосӣ оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ дар давраи ҷангӣ.	1		
	Иншоотҳои муҳофизатии мудофиаи граждaнӣ ва тартиби истифодабарии онҳо.		1	
	Ҷамъоварии маълумот ва омӯхтани "Тарзу усулҳои сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ ва паноҳгоҳҳои одитарин".			1
10.	Маълумоти умумӣ оид ба воситаҳои муосири зарбазан.	1		
	Шабакҳои дидбонӣ ва назорати санҷишии мудофиаи граждaнӣ.		1	
	Ҷамъоварии маълумот оид ба "Воситаҳои интиқолдиҳии ҳозиразамони зарбазан".			1
11.	Ҳадамоти мудофиаи граждaнӣ. Вазифаҳои онҳо ҳангоми руҳ додани ҳолатҳои фавқулода.	1		
	Меъёрҳои таъминоти ёрии аввалиндараҷа ба зарардидагони ҳолатҳои фавқулода.		1	
	Омӯхтани маводи таълимӣ доир ба "Расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон дар ҳолатҳои фавқулода".			1
12.	Ташкили тайёри, омӯзиши аҳоли ва баҳисобгирии неруҳои ғайриҳарбии мудофиаи граждaнӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждaнӣ.	1		
	Ташкил ва гузаронидани машқҳои мудофиаи граждaнӣ.		1	
	Омӯхтани маводи таълимӣ ва дастурамалҳои тавсиявӣ оиди "Ташкил намудани ҷорабинҳои эвакуатсионӣ дар ҳолатҳои фавқулодаи замони осоишта ва ҷангӣ".			1
	Ҷамъ: 1,5 кредит (26 соат)	0,5 кредит (12 соат)	0,5 кредит (12 соат)	0,5 кредит (12 соат)

БАРНОМАИ ТАЪЛИМИИ ФАН

Мавзӯи 1. Санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани

А.Машғулияти аудитории лексионӣ - назариявӣ

Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон: Дар бораи мудофияи граждани. Мафҳуми мудофияи граждани. Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Вазифаҳои мудофияи граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон. Асосҳои ташкил ва ҷорӣ намудани мудофияи граждани. Дараҷабандии ҳудудҳо ва иншоотҳои мудофияи граждани.

Ваколатҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои Кумитаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Ваколатҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи мудофияи граждани.

Ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои ташкилотҳо ва шахрвандон дар соҳаи мудофияи граждани. Ҳуқуқ ва уҳдадорӣҳои ташкилотҳо дар соҳаи мудофияи граждани. Ҳуқуқҳо ва вазифаҳои шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мудофияи граждани. Роҳбари ва идораи мудофияи граждани. Роҳбарии мудофияи граждани. Мақомоти идораи мудофияи граждани.

Қувваҳо, шабакаҳои дидбонӣ ва назорати санчиши мудофияи граждани. Қувваҳои мудофияи граждани. Қўшунҳои мудофияи граждани ва вазифаҳои асосии онҳо; Неруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани; Шабакаҳои дидбонӣ ва назорати санчиш=.

Тайёри ва омӯзиш оид ба мудофияи граждани. Тайёрии ҳайати роҳбарикунандаи фармондеҳӣ ва сардорон, ҳайати шахсии қўшунҳо ва неруҳои ғайринизомии мудофияи граждани; Омӯзиши аҳоли оид ба мудофияи граждани.

Таъминоти молиявӣ ва моддию техникии мудофиаи граждaнӣ, амволи мудофиаи граждaнӣ. Таъминоти молиявӣ чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ. Таъминоти кӯшунҳо ва дигар сохторҳои ҳарбикунонидашуда, мақомоти идорӣ ва муассисаҳои мудофиаи граждaнӣ. Таъминоти моддию техникии эҳтиёҷоти мудофиаи граждaнӣ. Амволи мудофиаи граждaнӣ.

Кафолатҳои давлатии ҳимояи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии хизматчиёни ҳарбии мудофиаи граждaнӣ. Суғуртаи шахсоне, ки барои иҷрои чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ чалб карда мешаванд; Ҷавобгарӣ барои риоя накардани қонунгузорӣ оид ба мудофиаи граждaнӣ.

Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ. Мақсади қонуни мазкур. Мафҳумҳои асосӣ. Ҳолати фавқулода; Ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолати фавқулода. Пешгирии ҳолатҳои фавқулода. Рафъи ҳолати фавқулода. Минтақаи ҳолати фавқулода.

Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолати фавқулода. Ошқорбаёнӣ ва иттилоот дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолати фавқулода. Бартарии (принсипҳои) асосии ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолати фавқулода; Системаи ягонаи давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода. Муайян намудани ҳудуди ҳолати фавқулода.

Идоракунии давлатӣ дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Ваколатҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Ваколатҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода; Ваколатҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода; Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии махсус ваколатдор барои ҳалли вазифаҳо дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Вазифаҳои вазорату идораҳо дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода; уҳдадориҳои ташкилотҳо дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Иштироки иттиҳодияҳои ҷаъмиятӣ дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Истифода бурдани қувваҳои мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар кӯшунҳо ва сохторҳои ҳарбӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулода; Истифодаи қувваҳои

воситаҳои мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон хангоми рафъи ҳолатҳои фавқулода; Мониторинг ва пешгӯии ҳолатҳои фавқулода.

Ҳуқуқ ва вазифаҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода ва ҳифзи иҷтимоии зарардидагон. Вазифаҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода; Омодасозии аҳоли дар соҳаи ҳифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулода; Тарғиби дониш дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Тартиби таъминоти молиқ моддии чорабиниҳо оид ба ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Маблағгузори барномаҳои мақсаднок. Маблағгузори мақомоти идорақунандае, ки барои ҳалли вазифаҳо дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода махсус вақолатдор карда шудаанд; Маблағгузори чорабиниҳо оид ба рафъи ҳолатҳои фавқулода; Таъсис ва истифодаи захираҳои молиқ моддӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулода. Экспертизаи давлатӣ, назорат дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани қонуни мазкур.

Дар бораи ҳадамоти садамавию наҷотдиҳӣ, сохторҳои садамавию наҷотдиҳӣ ва вазъи ҳуқуқии наҷотдиҳандагон.

Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани.

Дар бораи низомномаи комиссияи давлатии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода.

Дар бораи таснифи ҳолатҳои фавқулода.

Дар бораи фаъолияти ҳадамоти мудофияи граждани вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Дар бораи воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Ташкилоти Байналхалқии Мудофияи граждани.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани", аз 28.02.2004. ш. Душанбе.
2. Маҷмӯи ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳолатҳои фавқулода. Масъулини нашр: Ҷ..Ҷ.. Камолов, Л.С. Мансуршоева.- Душанбе: нашриёти "Контраст".2011. саҳ.242.

3. Қарорҳои Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Солҳои 1994-2012, нашриёти «Шарқи озода», ш.Душанбе.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №9 аз 30 ноябри соли 2006 «Дар бораи кумитаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон».
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба мудофияи граждани" аз 10-уми июни соли 1996, №250.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи «Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар бораи ба омӯзиши ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани фаро гирифтани ҳамаи табақаҳои аҳоли»

1) Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мудофияи граждани» - боби 6, моддаҳои 20 ва 21, "Тайёри ва омӯзиши аҳоли оид ба мудофияи граждани".

2) Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ» - боби 4 моддаҳои 20 ва 21 "Омодасозии аҳоли ва тарғиби дониш дар соҳаи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода".

3) Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи қоидаҳои омодасозии аҳоли дар соҳаи ҳифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ» аз 31 августи соли 2009 №490.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мудофияи граждани», 28.02.2004с. ш. Душанбе.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ», аз 15.07.2004с. ш. Душанбе.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи қоидаҳои омодасозии аҳоли дар соҳаи ҳифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ", аз 30 июни соли 2007 № 335

4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 9 аз 30 ноябри соли 2006 «Дар бораи Кумитаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон».
5. Барномаи омода намудан ва омӯзонидани донишҷӯёни мактабҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи гражданий, аз 20.07.2010 №88 ш. Душанбе.
6. Катастрофа и человек. Москва 1997г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мустақилона омӯхтани санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ дар бораи низоми давлатии пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода.

АДАБИЁТ

1. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Созишномаи байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Русия оиди ҳамкорӣ дар соҳаи мудофиаи гражданий, пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода" аз 18 феввали соли 1998 № 51.
2. Дастурамал «Барои шунавандагони курсҳои асосӣ ва такмили ихтисоси ҳайати роҳбарикунанда оид ба соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи гражданий», ш.Душанбе 2013с.
3. Ризоев И.Б. Мудофиаи гражданий ва ҳифз аз ҳолатҳои фавқулода. ш.Душанбе: 2013. 390 сах.

Мавзӯи 2. Асосҳои ташкили чорабиниҳои ҳифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ

А. Машғулияти аудиторӣ лексионӣ - назариявӣ.

Роҳҳо ва усулҳои ҳифзи аҳоли дар ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ. Принципҳои асосии ҳифзи аҳоли дар ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенидошта, принсипи афзалиятноки давлатӣ. Сабабҳо ва таснифи заминларза, зиддият ва давомнокии заминларза, рафтори одамон ҳангоми заминларза. Сабабҳо ва таснифи лағжиш (ярч), чорабиниҳо оид ба паст кардани хавфи ярч. Маълумоти умумӣ оид ба тармафарой. Омилҳои, ки барои

тармафарой мусоидат менамоянд. Чорабиниҳо оид ба паст кардани хавфи тармафарой. Маълумоти умумӣ оид ба сел. Маълумоти умумӣ оид ба обхезӣ. Обхезиҳои бузург. Хусусиятҳои умумии амали сӯхтор. Садама, офат ва фалокатҳое, ки дар корхонаҳои истехсолӣ, кимиёвӣ рух медиҳанд. Сабабҳои пайдоиши садамаҳо. Омилҳое, ки барои сар задани фалокат мусоидат менамоянд. Усулҳои пешгирии офатҳои табиӣ.

Иншоотҳои муҳофизатии мудофияи граждани. Иншоотҳои муҳофизатии мудофияи граждани ва тартиби истифодабарии онҳо. Маълумоти умумӣ дар бораи иншоотҳои муҳофизатии мудофияи граждани, уҳдадорҳои зинаҳои хизматрасонӣ. Тартиби истифодабарии иншоотҳои муҳофизатии мудофияи граждани ва таъминоти онҳо. Тарзи сохти иншоотҳои муҳофизатӣ. Намудҳои сохти паноҳгоҳҳо. Тарзи сохти паноҳгоҳ, тарзи сохти гурезгоҳ. Ҳуҷраҳои ёрирасон ва асосӣ. Тарзи нигоҳубини иншоотҳои муҳофизатӣ дар замони осоишта маводи зарурӣ дар гурезгоҳҳо. Рафтори аҳоли дар гурезгоҳҳо.

Эвакуатсияи аҳоли аз минтақаҳои хатарнок ва ҷойгиркунии онҳо дар минтақаҳои беҳавф. Тартиб ва воситаҳои огоҳкунии аҳоли аз таҳдиди ҳолатҳои фавқулода. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Низомномаи комиссияи эвакуатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон".

Роҳҳои асосии ҳифзи аҳоли, мақсад ва шаклҳои гузаронидани эвакуатсияи аҳоли, тартиби ҷалбкунии воситаҳои нақлиёти ҷамъиятӣ ва шахсӣ барои эвакуатсияи аҳоли дар ҳолатҳои фавқулода. Эвакуатсияи аҳоли аз минтақаҳои хатарнок ва кӯчонидани онҳо ба минтақаҳои беҳавф. Таъминоти эвакуатсионӣ, намудҳои эвакуатсия. Вазифаҳои кормандони нуктаҳои кормандони ҷамъшавӣ. Вазифаҳои кормандони нуктаҳои қабулқунанда. Вазифаҳои аҳоли ҳангоми баромадан ба нуктаи ҷамъшавӣ. Кӯчонидани аҳоли ба минтақаҳои беҳатар. Ташкил ва ҷобачокунии эвакуатсия – шудагон. Усулҳои ҳифзи аҳолии эвакуатсияшаванда. Мақомоти эвакуатсионӣ. Комиссияҳои эвакуатсионӣ. Нуктаҳои ҳозир – шабии эвакуатсионӣ. Вазифаҳои нуктаҳои эвакуатсионӣ; Комиссияи қабули эвакуатсионӣ. Нуктаҳои қабули эвакуат – сионӣ. Вазифаҳои нуктаҳои қабули эвакуатсияи аҳоли.

Истифодаи воситаҳои хифзи инфиродӣ ва воситаҳои тиббӣ. Таъмин кардан бо воситаҳои хифзи инфиродӣ. Воситаҳои тиббии муҳофизати фардӣ. Воситаҳои одитарин барои муҳофизат. Воситаҳои тиббии муҳофизати фардӣ. Воситаҳои химояи фардӣ. Ниқоби зидди газӣ (противогаз). Респиратор барои муҳофизат аз гарду ғубори радиоактивӣ. Либоси махсуси муҳофизатӣ.

Бартариҳои асосии хифзи аҳоли дар ҳолатҳои фавқулодаи хусусияти табиӣ техногенӣ дошта. Бартариҳои афзалиятноки давлатӣ. Бартариҳои ҳуқуқи химояи шаҳрвандон. Принсипи пешакӣ. Принсипи баҳисобгирии мавқеи иқлимӣ географӣ. Принсипи зарурию басанда; Принсипи ҳудудӣ.

АДАБИЁТ

1. Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи хифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ", аз 15.07.2004 ш. Душанбе.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Қоидаҳои омодаسازیи аҳоли дар соҳаи хифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ" аз 30 июни соли 2007 №335.
4. "Омода намудан ва омӯзонидани донишҷӯёни мактабҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани". Душанбе: нашриёти "Контраст". 2010. саҳ:122.
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Қоидаҳои омодаسازیи аҳоли дар соҳаи хифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ" аз 31 августи соли 2009 №490.
6. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи низомномаи Комиссияи давлатии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулода" аз 3 августи соли 2002 №323.
7. Ризоев Илҳом Бобочонович; Мудофияи граждани ва хифз аз ҳолатҳои фавқулода (Бехатарии фаъолияти ҳаёти дар ҳолатҳои фавқулода). Душанбе-2013, саҳ:390.

Б.Машғулияти аудитории амалӣ
Семинар дар мавзӯи «Банақшагирии чорабиниҳо оид ба пешгирӣ
ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда»

- 1) Талаботҳои банақшагирӣ. Навъ ва шаклҳои банақшагирӣ;
- 2) Хусусиятҳои банақшагирии чорабиниҳо ҳангоми ҳолатҳои фавқулодда;
- 3) Банақшагирии чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани", 28.02.2004с. ш. Душанбе.
2. Барнома оид ба тайёр намудани ҳайати роҳбарикунандаи мудофияи граждани дар ҳолатҳои фавқулодда, № 141, аз 14.09.2006с. ш. Душанбе.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми августи соли 2001, №323 "Масъалаҳои комиссияи давлатии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои фавқулодда".
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Созишномаи байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Русия оиди ҳамкорӣ дар соҳаи мудофияи граждани, пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулодда" аз 18 феввали соли 1998 № 51.
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар хусуси тасдиқи Созишномаи байни Ҳукуматҳои давлатҳои аъзои Созмони Ҳамкориҳои Шанхай дар бораи ҳамкориҳои ҳангоми расонидани кумак дар рафъи ҳолатҳои фавқулодда" аз 3 майи соли 2006 № 186.
6. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи Қоидаҳои тартиби маблағгузориҳои чорабиниҳо оид ба рафъи оқибатҳои фавқулодда" аз 30 декабри соли 2009 № 699.
7. Гражданская оборона, под редакцией Е.П.Шубина М, Просвещение 1991.

**В. Кори мустақилонаи донишҷӯён
Мутолиа ва навиштани шаклу усулҳои тайёри ва омӯзиши
"Ташкили огоҳонидани аҳолии хангоми таҳдид ва бавуқӯъ
омадани ҳолатҳои фавқулода"**

АДАБИЁТ

1. Ризоев И.Б. Мудофиаи граждани ва хифз аз ҳолатҳои фавқулода. ш. Душанбе: 2013. 390 саҳ.
2. Латипов Ҳ.А. Асосҳои ташкили идоракунии дар маҳал хангоми руҳ додани ҳолатҳои фавқулода. Душанбе 2009.
3. Идоракунии ва ҳамоҳангсозии амалҳои ҷавобӣ хангоми ҳолатҳои фавқулода ва баъд аз онҳо – Душанбе 2009.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тадбирҳои барқарор, тараққи ва ташаққули системаи огоҳкунии ва алоқаи мудофиаи граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон" аз 15 – уми июли соли 2002, № 296.

**Мавзӯи 3. Ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва
техногенӣ, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон имкони руҳ
доданро доранд**

А. Машғулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ.

Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таснифи ҳолатҳои фавқулода» аз 1 августи соли 2006 №367.

Таснифоти ҳолатҳои фавқулода, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амал меоянд, оқибатҳои он барои аҳолии ва иқтисодиёт. Усули пешгӯии оқибатҳои эҳтимолии ва муайян намудани хисороти аз ҳолатҳои фавқулода.

Ҳолатҳои фавқулодаи замони осоишта. Муайян кардани сабабҳои ба амал омадани ҳолатҳои фавқулода. Ба гурӯҳҳо ҷудо кардани ҳодисаҳо. Тарзи гурӯҳбандӣ. Тавсифи кӯтоҳи ҳолатҳои фавқулода офатҳои табиӣ, садама ва дигар фалокатҳои, ки дар ҳудуди Тоҷикистон ҷой доранд ва сар заданашон мумкин аст. Муҳити пайдо шудани ҳолатҳои фавқулода.

Тавсифи мухтасари ҳолатҳои фавқулодае, ки эҳтимолияти руҳ додани онҳо дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон имконпазир аст ва оқибати онҳо барои аҳолии ва иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҳолатҳои фавқулодаи ҳаракати табиӣ дошта ва

тавсифи кӯтоҳи онҳо. Ҳолатҳои фавқулодаи экологӣ ва техногенӣ. Ҳолатҳои фавқулодаи соҳавӣ. Ҳолатҳои фавқулодае, ки ба ҳаҷми хисороти худ гурӯҳбандӣ мешаванд.

Усули пешгӯии оқибати имконпазир ва муайян намудани зараре, ки бар асари офатҳои табиӣ, садама ва фалокатҳо ба миён меояд. Тавсифи маҳале, ки дар натиҷаи ҳолатҳои табиӣ, заминчунбӣ, обҳезӣ, лағжиш, тармафарой, сел, сӯхтор ва ғайра ба вучуд меоянд. Нақшаи мудофияи граждани оид ба огои кардани аҳоли ва ташкилотҳо. Тавсифи маҳалҳои зарардида, ки дар вақти садамаи истехсолии истгоҳҳои барқӣ, нақлиёти роҳи оҳан, истехсолоте, ки моддаҳои захрнокӣ зудтаъсир ва ғайраҳо, ки технологияи хатарнок доранд. Чудо намудани сарҳад ва худуди ҳолатҳои фавқулода.

Масъулияти шахсони мансабдор дар ташкили чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода. Қувва ва воситаҳои, ки дар бартарафсозии ҳолатҳои фавқулода ҷалб карда мешаванд. Қувваҳои мудофияи граждани. Мақомоти идораи мудофиаи граждани, вазорату идораҳо ва ташкилотҳо; Неруҳои ғайри ҳарбии мудофияи граждани, отрядҳо, командаҳо, бригадаҳо, дружинаҳо ва дигар неруҳо.

Ташкили чорабиниҳо ҷиҳати бартараф намудани оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода. Ташкили усулҳои идоракунӣ дар рафти бартараф кардани ҳолатҳои фавқулода.

АДАБИЁТ

1. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар хусуси тасдиқи созишнома байни ҳукуматҳои давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай дар бораи ҳамкориҳо ҳангоми расонидани кумак дар рафъи ҳолатҳои фавқулода" аз 3 майи соли 2006 №186.
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи таснифи ҳолатҳои фавқулода" аз 1 августи соли 2006 №367.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Оид ба тасдиқ намудани Қоидаҳои ташкил ва истифодабарии манбаъҳои захираҳои моддӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ" аз 29 декабри соли 2006 №778.

4. Усмонов Н.М. Ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон рух додани онҳо имконпазир аст ва оқибатҳои он. Душанбе 2009с.
5. Дастури таълимӣ барои омӯзгорон оид ба коҳиши таҳдиди хатари офатҳо. Душанбе. Саҳ:116.
6. Ҳақимов Ш.А., Нуртаев Б.С. Заминларза: худро аз офати даҳшатнок чӣ тавр ҳифз намоем. Душанбе-2009с.
7. Нақшаи миллии фаъолият оид ба ҳифзи муҳити зист. Душанбе-2006с.
8. Формирования ГО в борьбе со стихийными бедствиями. М.1978 г. А.М.Алтунин.
9. Уменьшение риска. Заметки для инструктора. 1998 год.
10. Кейтс Р. Стихийные бедствия: изучение и метод и борьбы. М.1978 г.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи. Ташкил ва гузаронидани корҳои садамавию начотдиҳӣ ва дигар корҳои таъхирнопазирӣ соҳа

- 1) Мафҳуми умумии корҳои садамавию начотдиҳӣ ва дигар корҳои таъхирнопазирӣ;
- 2) Хадамот ва дастаҳои садамавию начотдиҳӣ;
- 3) Вазифаҳои хадамоти садамавию начотдиҳӣ;
- 4) Идоракунии ва робита дар ҳолатҳои фавқулода.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ" 15.08.2004. № 53.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи хадамоти садамавию начотдиҳӣ, сохторҳои садамавию начотдиҳӣ ва вазъи ҳуқуқии начотдиҳандагон" (аз 05.03.2007, № 227).
3. Идоракунии ва ҳамохангсозии амалҳои ҷавобӣ хангоми ҳолатҳои фавқулода ва баъд аз онҳо Душанбе – 2009.
4. Катастрофы и человек. Москва 1997г. "Издательство АСТ – ЛТД" под редакцией Воробёва Ю.Л, Лактионова Н.И, Фалеева М.И и Шайгу С.К и другие.

**В. Кори мустақилонаи донишчӯён
Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи
аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои
техногенӣ" 15 июли соли 2004 қабул шудааст.**

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ". 15.08.2004. № 53.

**Мавзӯи 4. Офатҳои табиӣ ва ҳифзи аҳоли аз онҳо (заминларза,
сел, ярч, тармафарой ва обхезӣ)**

А.Машгулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Тавсифи заминчунбӣ ва оқибатҳои он. Заминчунбӣ ва тавсифи он. Манбаҳои сейсмикии заминчунбӣ. Қувва, шиддатнокӣ ва такроршавии заминчунбӣ. Гирдаҳои зилзилавӣ; Пешгӯйиҳо оид ба заминчунбӣ. Пеш аз заминчунбӣ. Ҳангоми заминчунбӣ. Чорабиниҳо баъди заминчунбӣ. Чорабиниҳо оид ба баргараф кардани оқибатҳои заминчунбӣ.

Маълумоти умумӣ оид ба ҷараёни сел. Сабабҳои пайдошавии сел. Ҷараёни сел; Маълумоти умумӣ оид ба ҷараёни сел. Чорабиниҳо оид ба пешгирӣ намудани оқибати сел; Амалиёти аҳоли ҳангоми таҳдиди хатари ҷараёни сел. Амалиёти аҳолие, ки дар ҷойҳои хавфноки таҳдиди омадани ҷараёни сел истиқомат мекунанд; Амалҳои зарурӣ ҳангоми ба вучуд омадани хавфи сел. Ҳангоми сар задани сел; Чорабиниҳо оид ба паст намудани оқибатҳои ҷараёни сел.

Ярч: Чорабиниҳо оид ба паст намудани оқибатҳои ярч; Оқибатҳои ноҳуши ярч; Ташкили чорабиниҳо оид ба баргарафкунии оқибатҳои ярч.

Тармафарой: Маълумоти умумӣ дар бораи тармафарой. Сабабҳои пайдошавии тармафарой. Чорабиниҳо оид ба паст намудани оқибатҳои тармафарой. Ташкил ва анҷом додани корҳои наҷотдиҳӣ ва дигар корҳои таъхирнопазир.

Обхезӣ: Маълумоти умумӣ оид ба обхезӣ ва сабабҳои пайдоиши он. Чорабиниҳо оид ба паст кардани оқибатҳои обхезӣ. Омилҳои, ки дараҷаи хатарнокии обхезиро муайян менамоянд. Омилҳои, ки ба пайдоиши обхезиҳо мусоидат

менамоянд. Мавзеъҳои асосии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз обхезӣ зарар диданашон мумкин аст. Вазифа ва амалиёти аҳолие, ки дар ҷойҳои хавфи баамалони обхезӣ қарор доранд, то вақти обхезӣ, дар вақти обхезӣ, баъд аз обхезӣ. Амалҳои зарурӣ хангоми ба вучуд омадани хавфи обхезӣ. Хангоми сар задани обхезӣ. Баъд аз гузаштани обхезӣ. Ташкил ва анҷом додани корҳои наҷотдиҳӣ ва дигар корҳои таъхирнопазир хангоми сар задани обхезӣ.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ". Душанбе-2004 сол.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофиаи граждани". Душанбе-2004 сол.
3. Мастибекова Б.С. Баҳодиҳии таҳдидҳои маҳаллӣ, осебпазирӣ ва иқтидор дар Тоҷикистон. Душанбе-2009 сол.
4. Сарезкое озеро-грозный дракон Центральной Азии 1997 год.
5. Проект эксплуатации "Усой". Москва-1991 год.
6. Сарезкое озеро и экологические проблемы Центральной Азии. 1997г.
7. А.Б.Авакян, Природные причины наводнений основы безопасности жизнедеятельности. 2001г.№9.
8. Действия населения в чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера. Современный гуманитарный университет. Москва -2002г.
9. Учебное пособие: А.Т.Алтуниев Формирование ГО в борьбе со стихийными бедствиями. Москва-1976г.
10. Организация взаимодействия органов управления и сил ГО при ликвидации ЧС. Кубиков Н.Н. Новогорск-2004г.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи. Сабабҳои имконпазирӣ қандашавии кӯли Сарез

- 1) Маълумоти умумӣ дар бораи кӯли Сарез;
- 2) Пешгирии қардани қандашавӣ ва дар ҳолати бехатар нигоҳ доштани кӯл;

- 3) Ташкили хабардоркунии аҳоли хангоми канда шудани кӯли Сарез;
- 4) Оқибатҳои кандашавии қули Сарез.

АДАБИЁТ

1. Латипов Ҳ.А. Асосҳои ташкили идоракунӣ дар маҳал хангоми рух додани ҳолатҳои фавқулода. Душанбе 2009.
2. Краткий обзор селей и наводнений в центральной Азии..., 2004, ООН.
3. А.Б.Авакян Природные причины наводнений и основы безопасности жизнедеятельности 2001г, №9.
4. А.Б.Авакян, А.А.Плюшкин. Наводнения. Знание. Москва 1989г.
5. Алтуниев А.Т. Формирование гражданской обороны в борьбе со стихийными бедствиями. Издательство Москва 1976г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён
Чамбоварии маълумоти умумӣ ва илмӣ дар бораи кӯлҳо,
обанборҳои пирияхҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қӯли Сарез ва
тадбирҳои доир ба идора намудани он

АДАБИЁТ

1. Латипов Ҳ.А. Асосҳои ташкил ва идоракунӣ дар маҳал хангоми рух додани ҳолатҳои фавқулода. Душанбе – 2009 с.
2. Краткий обзор селей и наводнений в центральной Азии..., 2004, ООН.
3. Алтуниев А.Т. Формирование гражданской обороны в борьбе со стихийными бедствиями. Издательство Москва 1976г.

Мавзӯи 5. Маълумоти умумӣ оид ба моддаҳои саҳтгаъсири
заҳролудкунанда ва истифодаи онҳо дар иншоотҳои иқтисодӣ

А.Машгулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ
Мафҳуми моддаҳои саҳтгаъсири заҳролудкунанда.
Тавсифи моддаҳои заҳролудии саҳтгаъсири бештар истифода –

шаванда ва рохҳои муҳофизат аз онҳо. Таъсири хлор ва аммиак, расонидани ёрии аввалин хангоми захролудшавӣ.

Тавсифи моддаҳои сахттаъсири захролудкунандаи бештар истифодашаванда ва рохҳои муҳофизат аз онҳо. Тавсифи маҳалҳое, ки аз моддаҳои сахттаъсири захролудкунандаи кимиёвӣ захролуд шудаанд; Тавсифи моддаҳои сахттаъсири захролудкунандаи кимиёвие, ки дар соҳаи агросаноатӣ истифода мешаванд. Моддаҳои сахттаъсири захролудкунандае, ки дар соҳаи хочагии кишоварзӣ истифода мешаванд; Риояи дурусти истифодабарии моддаҳои сахттаъсири захролудкунан – даи кимиёвӣ дар соҳаи хочагии кишлоқ истифодашаванда. Тадбирҳои умумии беҳатарӣ хангоми истифодабарии моддаҳои сахттаъсири захролудкунандаи кимиёвӣ.

Қоидаҳои истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ хангоми ихроҷшавии моддаҳои сахттаъсири захролудкунанда. Тавсифи воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва воситаҳои тиббӣ. Ташкил ва тартиби таъминот бо воситаҳои ҳифзи инфиродӣ. Воситаҳои ҳифзи узвҳои нафаскашӣ. Ниқобҳои зидди газии ҳавософкунанда; Респираторҳои зидди чанг; Воситаҳои содатарини ҳифзи узвҳои нафас. Воситаҳои ҳифзи пӯст; Воситаҳои ҳифозатии тиббӣ.

Расонидани кумак хангоми ихроҷшавии моддаҳои сахттаъсири захролудкунанда. Расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон. Расонидани кумаки аввалини тиббӣ дар ҳолатҳои фавқулодаи техногенӣ; Қоидаҳои асосии расонидани ёрии аввал. Нафасдиҳии сунъӣ, молиши дил ва дигар кумакҳо вобаста ба дастурамалҳои тиббӣ. Қоидаҳои рафтор кардани аҳоли, хангоми захролуд шудани маҳал бо моддаҳои захролуди сахттаъсир.

АДАБИЁТ

1. Рекомендации по применению радиационной защиты населения, рабочих и служащих ОПХ в условиях радиоактивного заражения местности. Душанбе – 1988г.
2. Положение о дозиметрическом и химическим контролем в ГО.
3. Егоров и др. Гражданская оборона. Высшая школа – 1977г.
4. Баровский Ю. В и др. – 1991г. Гражданская оборона.

5. Стандарта по медико – санитарному при химических авариях. Масква "Защита" – 1999г.

Б.Машғулияти аудитории амалӣ

Семинар дар мавзӯи. Тартиби истифодабарии воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастачамъӣ ҳангоми ба муҳити атроф ихроҷ гардидани моддаҳои сахтгаъсири захролудкунанда

Воситаҳои ҳифзи инфиродӣ:

- 1) Воситаҳои ҳифзи узвҳои нафас, чашм, пӯсти рӯй;
 - а) Воситаҳои одии ҳифзи узвҳои нафас;
 - б) Воситаҳои ҳифзи пӯст;
 - в) Воситаҳои ҳифзи дастачамъӣ;
- 2) Иншоотҳои муҳофизатии мудофияи граждани;
 - а) Паноҳгоҳҳои зиддирадиатсионӣ;
 - б) Таххонаҳо;
 - в) Коркардҳои кӯҳӣ;
- 3) Тартиби рафтори аҳоли дар иншоотҳои муҳофизатӣ.

АДАБИЁТ

1. «Защита от оружия массового поражения» (Под редакцией генерал-полковника технических войск, Героя Советского Союза.В.В. Мясникова) Москва. Военное издательство . 1984 г.
2. И.Т. Егоров, И.А. Шляхов, Н.И. Алабин. «Гражданская оборона». Издательство «Высшая школа» Москва, 1970 г.
3. Руководство по лечению комбинированных радиационных поражений на этапах медицинской эвакуации (под редакцией проф.Е.А Жербина) Москва.1986 год.
4. Гражданская оборона в ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС (под редакцией генерала армии Говорова В.Л.) Москва, 1986 г.
5. Метод - разработки. Поражающие факторы оружия массового поражения. Оценка радиационной и химической обстановки.
6. Инро бояд хар кас донад ва иҷро намояд. (дастур барои аҳоли) Нашриёти «Ирфон» Душанбе, 1981.

7. Р.А.Гулянский, Х.Е.Кальвана, Ю.Н.Ковальский, Б.К. Мазиков «Защита населения от современного оружия», Рига, «АВОТС», 1989 г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён
Омӯхтани усулҳои асосии "Муҳофизати аҳоли аз моддаҳои
заҳролуди саҳтгаъсиркунанда" (МЗСТ)

АДАБИЁТ

1. Мудоиғии граждони нашриёти "Ирфон", Душанбе 1973с.
2. "Химическое и бактериологическое оружие и последствия его возможного применения" Тан У. Москва. Воениздат 1970г.
3. Первая медицинская помощь при поражении силнодействующими ядовитыми веществами. Н.Петров "Медицина" Москва 1986г.
4. "Гражданская оборона" под редакцией А.П.Алтунина. Москва, Воениздат. 1980г.

Мавзӯи 6. Хатарҳои нав вобаста ба амалҳои террористӣ

А.Машғулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Мафҳуми терроризм; Намудҳои терроризм. Маълумот дар бораи терроризм ва экстремизм. Терроризм ва экстримизм ҳамчун падидаи номатлуби ҷомеаи ҷаҳонӣ. Сабабҳои ба миён омадани терроризм ва экстремизм. Татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи мубориза бар зидди терроризм ва экстремизм. Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи мубориза бар зидди терроризм.

Тартиби риояи чорабиниҳои эҳтиётӣ оид ба пешгирии амалҳои террористӣ. Субъектҳои бар зидди терроризм муборизабаранда, иштироккунанда. Фаъолияти террористӣ ва зидди террористӣ. Принсипҳои фаъолияти зиддитеррористӣ. Мубориза бар зидди терроризм. Ошкор кардани фаъолияти террористӣ. Пешгирӣ кардани фаъолияти террористӣ. Ҷавобгарӣ барои фаъолияти террористӣ. Ҳамкории байнал – халқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мубориза бар зидди терроризм. Танзими ҳуқуқи муносибатҳои вобаста бар зидди терроризм.

Тартиби риояи қоидаҳои рафтори аҳоли хангоми рух додани амалҳои террористӣ. Ташаккули вазъи тоқатнопазирии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба терроризм. Ошқор ва пешгирии намудани фаъолияти террористӣ, баргараф кардани сабаб ва шароитҳои пайдоиши терроризм.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мубориза бар зидди терроризм" ш. Душанбе 16 ноябри соли 1999 № 846.
2. Терроризм и экстремизм: профилактика и противо – действие: методические рекомендации усос. Л.Е. Пистунова, Т.В. Душенина - Камерово: Изд-во КРИПК и ПРО, 2008 – 72 с.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи. Терроризм ва ифротгароӣ (экстремизм)

- 1) Маълумот дар бораи терроризм ва ифротгароӣ (экстремизм);
- 2) Фаҳмиш ва дарки намудҳои терроризми муосир;
- 3) Терроризм ва хатари он ба ҷаҳони муосир;
- 4) Терроризм ва ифротгароӣ проблемаи ҷиддии имрӯз ва таҳдиди он ба фардо;
- 5) Роҳҳои мубориза бар зидди терроризм ва ифротгароӣ.

АДАБИЁТ

1. Терроризм и экстремизм: профилактика и противодейст – вие: методические рекомендации усос. Л.Е.Пистунова, Т.В.Душенина. Кемерово: Изд-во КРИПК и ПРО, 2008 72с.
2. Алиев А. Терроризм как угроза глобальной безопасности у А.Алиев, Г.Юсупова. Махачкала: Изд-во "Наука ДНФ РАН", 2010 – 512с.
3. Арестов Василий Николаевич. Религиозный экстремизм: Содержание, причины и формы проявления, пути преодоления у В.Н.Арестов – Харьков: Виса шк, 1987 – 149с.
4. Арухов З. Экстремизм в современном исламе. Очерки теории и практики у З.Арухов Махачкала Агенство

"Кавказ". Редакция аналитической информации 1999 – 164с.

5. Грачев А.С. Тупики политического насилия: Экстремизм и терроризм на службе международной реакции М: Междунар. отношения, 1982 – 192с.

**В. Кори мустақилонаи донишҷӯён
Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 ноябри соли
1999.**

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мубориза бар зидди терроризм".

**Мавзӯи 7. Ташкил ва идоракунии қувва ва воситаҳои пешгирӣ
ва рафъи ҳолатҳои фавқулода**

А.Машғулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Қувва ва воситаҳои, ки дар бартаарафсозии ҳолатҳои фавқулода ҷалб карда мешаванд. Қувваҳои мудофияи гражданин – данин Кумитаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи гражданин назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Вазорату идораҳои таъсисшуда ва ташкилотҳои, ки ба нерӯҳои ғайриҳарбии мудофияи гражданин мансубанд; Ҳуқуқ ва вазифаҳои мақомоти идораи мудофияи гражданин, сохтор, тартиби таъсисдиҳӣ ва пуррагардонии онҳо. Вазифаҳои асосии кӯшунҳои мудофияи гражданин. Роҳбарии кӯшунҳои мудофияи гражданин; Истифодаи нерӯҳои ғайриҳарбии мудофияи гражданин.

Ташкили усулҳои идоракунӣ дар вақти ба амал омадани ҳолатҳои фавқулода. Талаботҳои банақшагири. Ҳақоният. Мақсаднокӣ (мақсадҳо, вазифаҳо, супоришҳо). Банақшагирии чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода; Тартибдиҳии нақшаи бартарфкунии ҳолатҳои фавқулода. Ташкили идоракунии қувваҳои воситаҳои, ки барои иҷрои амалҳо оид ба пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода сафарбар карда мешаванд. Қоидаҳои ташкил ва истифодабарии манбаъҳои захираҳои моддӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулода.

Роҳбарии доимӣ баҳри яқҷоя амал намудани нерӯҳо ва ҳамкориҳои байни онҳо. Тартиб додан ва ҷорӣ намудани нақшаи мудофияи гражданин оид ба огоҳкунӣ ва пешгирии ҳолатҳои

фавкулода дар давраи осоишта. Ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавкулода. Ҳамкорӣ дар соҳаи огоҳсозӣ аз ҳолатҳои фавкулода. Ҳамкорӣ ҳангоми расонидани кумак дар рафъи ҳолатҳои фавкулода.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавкулода дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ".
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи созишномаи байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Русия оиди ҳамкорӣ дар соҳаи мудофиаи граждани, пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавкулода" аз 18 феввали соли 1998 № 51.
3. Латипов Х.А. Асосҳои ташкили ва идоркунӣ дар маҳал ҳангоми руҳ додани ҳолатҳои фавкулода. Душанбе – 2009 с.

Б. Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи ба худ ва ба ҳамдигар расонидани ёрии аввалин ҳангоми руҳ додани ҳолатҳои фавкулода, садама, фалокатҳо ва дар рафти амалиётҳои ҷангӣ

- 1) Расонидани кумаки аввалини тиббӣ ҳангоми ҳолатҳои фавкулодаи хусусияти табиӣ дошта;
- 2) Расонидани кумаки аввалини тиббӣ дар ҳолатҳои фавкулодаи техногенӣ;
- 3) Расонидани ёрии аввалин ҳангоми руҳ додани садама ва ходисаҳо;
- 4) Вазифаҳои сардорони ҳадамоти тиббӣ дар ҳолатҳои фавкулода.

АДАБИЁТ

1. Дастур барои беморхонаҳо: Омодагӣ ба офатҳои табиӣ Б: 2005 – 95с.
2. Учебное пособие: "Медицинская помощь населению в очагах поражения". Л.И.Горелов, В.И.Дубровин. Москва 1983г.

3. Руководство по медицинской службе ГО. Под.редакцией Л.И.Бурязина, Москва 1982г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён
Мустақилона омӯхтани "Тарзу усулҳои истифодабарии
воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дастаҷамъӣ хангоми руҳ додани
ҳолатҳои фавқулода".

АДАБИЁТ

1. Дастури методи "Курси мухтасари мудофияи граждани". Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Ф.Ф.Ғафуров, М.К.Умарова, С.С.Саидов, Ф.А.Малахов, Н.С.Сафаралиев. Душанбе, 2007с.
2. Ризоев И.Б. Мудофияи граждани ва ҳифз аз ҳолатҳои фавқулода- Душанбе 2013.
3. Учебное пособие: "Медицинская помощь населению в очагах порожения". Л.И.Гориллов, В.И.Дубровин. Москва 1983с.

Мавзӯи 8. Нақш ва вазифаҳои мудофияи граждани дар замони
муосир. Роҳбарӣ ва идоракунии мудофияи граждани

А.Машғулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Заминаҳои таъсисёбии мудофияи граждани. Асосҳои ташкилӣ ва ба роҳ мондани мудофияи граждани. Вазифаҳои ҳайати роҳбарикунандаи мудофияи граждани хангоми иҷрои чорабиниҳои мудофияи граждани. Вазифаҳои роҳбарият оиди таъмин намудани омодагии доимии мудофияи граждани дар замони осоишта; уҳдадорҳои вазифавии ҳайати роҳбари – кунандаи мудофияи граждани; Ҳуҷҷатҳои кории ҳайати роҳбарикунанда оиди иҷрои чорабиниҳои мудофияи граждани дар замони муосир. Вазифаҳои мудофияи граждани дар замони муосир Ташкили захираҳои эҳтиётии сафарбарсозии амволи махсуси мудофияи граждани. Ташкили фонди зарурии иншо – отҳои муҳофизатии (паноҳгоҳҳо) мудофияи граждани. Ташкили захираҳои озуқа ва доруворӣ; Ташкили омӯзиши оҳолӣ оид ба мудофияи граждани; Ташкили шабакаҳои дидбонӣ ва назорати лаборатории мудофияи граждани. Сари вақт огоҳонидани

аҳоли. Ҷойгирони ва эвакуатсияи аҳоли. Ташкили паноҳ намудани аҳоли; Анҷом додани корҳои начотдиҳӣ ва таъхирнопазир. Таъмини омодагии доимии қувва ва воситаҳои мудофияи граждани.

Вазифаҳои асосии мудофияи граждани дар давраи озоишта ва замони ҷанг. Тайёрии доимии роҳбарият оиди иҷрои масъалаҳои мудофияи граждани дар замони озоишта. Коркарди пурраи нақшаҳои мудофияи граждани барои давраи озоишта ва замони ҷангӣ ва роҳбарӣ намудани нақшаҳо дар ташкилотҳои тобеъбуда.

Асосҳои ташкил ва ҷорӣ намудани мудофияи граждани. Ташкили қори ситодҳои мудофияи граждани иншоотҳои иқтисодӣ. Тартиб ва коркарди ҳуҷҷатҳо дар иншоотҳои иқтисодӣ. Гузаронидани мудофияи граждани аз ҳолати озоишта ба ҳолати ҷангӣ, дар мавриди ҳуҷуми душман.

Принсипҳои умумии ташкилбӣ ва сохтори мудофияи граждани. Сохти ташкилии мудофияи граждани. Нерӯҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани.

Идорақунӣ ва роҳбарии мудофияи граждани. Мақомоти идораи мудофияи граждани. Дар ҷумҳури, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо, ситодҳо оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани; Марказҳои идорақунии мудофияи граждани. Нуқтаи идорақунӣ ва тартиби фаъолияти онҳо. Тартиби идораи қувваҳои ҳадамот ва ташкили алоқа бо ҳадамотҳои яққоя амалқунандаи мудофияи граждани. Вазифаҳои асосии ҳадамоти муҳофизатии тартиботи ҷаъмиятии мудофияи граждани. Таъмини моддӣ - техникӣ, молиявӣ ва тиббӣ. Нақшаи амалиёт доир ба мудофияи граждани дар замони озоишта (дар замони ҷанг).

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани аз 28 – уми феврали соли 2004 №6
2. Қарори Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 –уми декабри соли 2006 № 611 оид ба тасдиқи Низомномаи Қумитаи Ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани назди Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи санадҳои меъёриро ҳуқуқӣ оид ба мудофияи граждани, аз 10 – юни соли 1996 № 250
Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи Қувваҳои мудофияи граждани, ҳайат, таъйинот ва тартиби истифодабарии онҳо

- 1) Вазифаҳои ҳайати роҳбарикунанда оиди таъмин намудани омодагии доимии мудофияи граждани ва ҳалли масъалаҳои пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода.
- 2) Қувваҳои мудофияи граждани. Қўшунҳои мудофияи граждани - асоси қувваҳои мудофияи граждани.
- 3) Неруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани. Принсипҳои ташкил ва истифодабарии неруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани.

АДАБИЁТ

1. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 – юми юни соли 2006 № 299 "Дар бораи Низомномаи Ҳадамоти мудофияи граждани (қарор аз 30.03.2010 № 191)".
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тартиби таъсис додани неруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани дар Ҷумҳурии Тоҷикистон" аз 30 юни соли 2007 № 335.

В. Кори мустақилонаи донишчӯён

Мутолиаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани"

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани" Душанбе 2011с.

Мавзӯи 9. Чорабиниҳои асосӣ оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ дар давраи ҷанг

А.Машғулияти аудиторӣ лексионӣ - назариявӣ

Мафҳуми устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ. Талаботҳои ҳозиразамон оид ба сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ; Риояи меъёрҳо ва қоидаҳои сохтмонӣ оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ; Чорабиниҳо оид ба пешгирии ҳолатҳои фавқулода ва баланд бардоштани устувории фаъолияти иншоотҳои иқтисодӣ дар ҳолатҳои фавқулода; Дар амал татбиқ намудани чорабиниҳо оид ба пешгирии ҳолатҳои фавқулода ва баланд бардоштани устувории фаъолияти иншоотҳои иқтисодӣ.

Маълумоти ыайати босалобият оид ба устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ. Комиссия оид ба баланд бардоштани устувории фаъолияти соҳаҳо ва иншоотҳои иқтисодии ноҳияҳо дар замони ҷанг; Ҳайати комиссия; Вазифаҳои комиссияи устуворгардонии фаъолияти соҳаҳо; Ҷаласаи комиссияҳои устуворгардонӣ; Вазифаҳои аъзоёни комиссияи устуворгардонӣ; Вазифаҳои роҳбарони корхонаҳо, ташкилотҳо ва муассисаҳо.

Омилҳои таъсиркунанда ҳангоми баланд бардоштани устувории фаъолияти соҳаҳо, иншоотҳо ва ташкилотҳо дар замони ҷанг ва ҳолати фавқулодаи замони осоишта. Мафҳуми устуворгардонии иншоотҳои иқтисодӣ; Омилҳои таъсиррасон ҳангоми ҳолатҳои фавқулода дар иншоотҳои иқтисодӣ; Омӯзиши ҳаматарафаи мазеи сохтмонӣ. Усулҳои баҳодихӣ ба устуворгардонӣ дар иншоотҳо ва ташкилотҳо.

Чорабиниҳо оид ба баланд бардоштани устувории фаъолияти соҳаҳо, иншоотҳо ва ташкилотҳо дар замони ҷанг ва замони осоишта. Чорабиниҳои устуворгардонӣ дар иншоотҳои иқтисодӣ. Талаботҳои ҳозиразамон оид ба сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ дар замони осоишта ва ҷанг; Риояи меъёрҳо ва қоидаҳои сохтмонӣ ҳангоми сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ. Тартиби чиҳозонидани иншоотҳои муҳофизатӣ бо асбобу лавозимоти зарурӣ. Тартиби сохтмони паноҳгоҳҳои оддитарин дар ҳолатҳои фавқулода ва баланд бардоштани устувории фаъолияти онҳо. Паноҳгоҳҳои оддитарин дар шароити кӯҳистони Тоҷикистон.

АДАБИЁТ

1. Намунаҳои хуччатгузори мудоғии граждани дар иншооти иқтисодӣ (Роҳнамо ба сардори МГ – и иншоотҳои иқтисодӣ) Усмонов И.М. – Душанбе: Ситод оид ба ҳолатҳои фавқулода дар ш. Душанбе. 2012 – 92с.
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи фаъолияти хадмоти мудоғии граждани вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон" аз 19 апрели соли 2001 № 202.

Б.Машғулияти аудитории амалӣ

Семинар дар мавзӯи Иншоотҳои муҳофизатии мудоғии граждани ва тартиби истифодабарии онҳо

1. Маълумоти умумӣ дар бораи иншоотҳои муҳофизатии мудоғии граждани. уҳдадорҳои звеноҳои хизматрасонӣ;
2. Тартиби истифодабарии иншоотҳои муҳофизатӣ ва таъминоти онҳо;
3. Талаботҳои асосӣ оид ба таҳхонаҳо ва паноҳгоҳҳо.

АДАБИЁТ

1. Гражданская оборона. Под редакцией генерал. майора А.Д. Ларищева. Москва, 1977 г.
2. Гражданская оборона на объектах сельскохозяйственного производства. Москва, «Колос», 1984. Н.И. Минова, В. Г. Илджин.
3. Защитные сооружения гражданской обороны. Под редакцией Ю.Н. Афанасьева. Москва, Энергоатомиздат, 1985 г.
4. Гражданская оборона. Под редакцией генерала армии А.Т. Алтунина., Москва, 1980 г.
5. Учебное пособие. Инженерная защита населения. Часть 2. Требования к защитным сооружениям гражданской обороны, нормы проектирования и особенности расчета. Раздел 6. Способы усиления и расчет элементов конструкций подвалов. Новогорск, 1999г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Чамбоварии маълумот ва омӯхтани "Тарзу усулҳои сохтмони иншоотҳои муҳофизатӣ ва паноҳгоҳҳои одитарин"

АДАБИЁТ

1. "Мудофиаи граждани" нашриёти "Ирфон" Душанбе-1971с.
2. Защитные сооружения гражданской обороны. Под редакцией Ю.Н.Афанасьева. Москва, Энергоатомиздат, 1985 г.

Мавзӯи 10. Маълумоти умӯмӣ оид ба воситаҳои имрӯзаи зарбазан

А.Машгулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Намудҳои навъи яроқҳои ҳозиразамони зарбазан. Воситаҳои ҳозиразамони зарбазан; Воситаҳои ҳозиразамони муборизаи мусаллаҳона ва омили тарқиши онҳо. Аслиҳои зарбазани омма (ОМП); ядрӣ; кимиёвӣ; биологӣ (бактерологӣ). Тавсифи аслиҳои ядрӣ; аслиҳои кимиёвӣ; аслиҳои биологӣ; баҳо додан ба вазъи муҳандисӣ.

Воситаҳои зарбазани муқаррарӣ (ВЗМ)

Аслиҳои муқаррарӣ ва воситаҳои оташфишонӣ. Таснифи навъи лавозимотҳои ҷангӣ, воситаҳои зарбарасони муқаррарӣ (тир, гулӯла, мушак, минаҳо); лавозимотҳои муҳорибавӣ; бомбаҳои хусусияти оташфишонидошта ва оташзананда; бомбаҳои хусусиятҳои муҳандисӣ дошта.

Воситаҳои ғайрирасмии зарбазан.

Аслиҳои геофизикӣ; аслиҳои литосферӣ, аслиҳои гидросферӣ, аслиҳои атмосферӣ, аслиҳои геокосмосӣ (кайҳонӣ), аслиҳои биосферӣ (муҳити экологӣ), аслиҳои этникӣ (этническое оружие).

Тавсифи минтақаҳои захролудшуда ва манбаъҳои зарбарасон. Қоидаҳои рафтори одамон дар манбаъ. Зарбарасонии ҷисмонӣ; воситаи зарбарасонии механикӣ; аслиҳои зарбазани акустикӣ; электромагнитӣ; кимиёвӣ; биологӣ, манбаи зарбазани аслиҳои ядрӣ; манбаъ ва минтақаҳои сӯхтор; минтақаи (манбаи) захролудшавии радиоактивӣ. Тавсифи минтақаҳои бо моддаҳои радиоактивӣ захролудшуда; манбаъҳои зарбарасонӣ ва захролудсозии

моддаҳои кимиёвӣ; майдони захролудшуда дар минтақаҳои истифодаи аслиҳои кимиёвӣ; манбаъҳои зарбарасонӣ ва сирояткунӣ бо истифодаи моддаҳои кимиёвӣ биологӣ; манбаи зарбазанӣ ва воситаҳои зарбазаниӣ муқаррарӣ; таракқиёти истеҳсоли воситаҳои ҳозиразамони зарбазан.

АДАБИЁТ

1. Низомномаи Шӯрои аксуламал ва ҷамоҳангсозии амалҳои мақомоти салоҳиятдори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми ҳолатҳои фавқулода ва дигар ҳодисаҳои марбут ба яроқи сабуқи оташфишон ва лавозимоти ҷангии муқаррарӣ (Бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 230 аз 30 апрели соли 2001 тасдиқ шудааст).
2. Костров А.М. Гражданская оборона. М.2007г.
3. А.М.Архангельский "Бактериологическое оружие и защита от него" 2005г.
4. Р.Богданов. "Ядерное безумие в ранге государственной политики" 2006г.
5. Ю.А.Науменко "Начальная военная подготовка" 1999г.

Б.Машғулияти аудитори амалӣ **Семинар дар мавзӯи. Шабақаҳои дидбонӣ ва назоратию** **санҷишотию мудоғиби граждани**

- 1) Маълумоти умумӣ оид ба шабақаҳои дидбонӣ ва назорати лабораторӣ;
- 2) Тартиби ташкили шабақаҳои дидбонӣ ва назорати лабораторӣ дар заминаи лабораторияи ветеринарӣ ва аграрии ҳадамоти хифзи ҳайвонот ва рустаниҳои мудоғиби граждани;
- 3) Вазифаҳои шабақаҳои дидбонӣ ва назорати лабораторӣ дар фаъолияти ҳамарӯзаи онҳо;
- 4) Вазифаҳои шабақаҳои дидбонӣ ва назорати лабораторӣ дар ҳолатҳои фавқулода.

АДАБИЁТ

1. «Защита от оружия массового поражения» (Под редакцией генерал-полковника технических войск, Героя Советского Союза.В.В. Мясникова) Москва. Военное издательство . 1984 г.

2. И.Т. Егоров, И.А. Шляхов, Н.И. Алабин. «Гражданская оборона». Издательство «Высшая школа» Москва, 1970 г.
3. Руководство по лечению комбинированных радиационных поражений на этапах медицинской эвакуации (под редакцией проф.Е.А Жербина) Москва.1986 год.
4. Гражданская оборона в ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС (под редакцией генерала армии Говорова В.Л.) Москва, 1986 г.
5. Метод - разработки. Поражающие факторы оружия массового поражения. Оценка радиационной и химической обстановки.
6. Инро бояд хар кас донад ва ичро намояд. (дастур барои аҳоли) Нашриёти «Ирфон» Душанбе, 1981.
7. Р.А.Гулянский, Х.Е.Кальвана, Ю.Н.Ковальский, Б.К. Мазак «Защита населения от современного оружия», Рига, «АВОТС», 1989 г.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Чамъоварии маълумот оид ба "Воситаҳои интиқолдиҳии хозиразамони зарбазан".

АДАБИЁТ

- 1.Костров А.М. Гражданская оборона. М.2007г.
- 2.А.М.Архангельский "Бактериологическое оружие и защита от него" 2005г.
- 3.Р.Богданов. "Ядерное безумие в ранге государственной политики" 2006г.
- 4.Ю.А.Науменко "Начальная военная подготовка" 1999г.

Мавзӯи 11. Хадамотҳои мудофияи граждани. Вазифаҳои онҳо хангоми руҳ додани ҳолатҳои ҷавқулода

А.Машгулияти аудитори лексионӣ - назариявӣ

Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи хадамотҳои мудофияи граждани» аз 3 июни соли 2006, № 229.

Талаботҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди тараққи ва такмил додани соҳаи мудофияи граждани. Тартиби таъсис додани хадамотҳои мудофияи граждани. Сохтори ташкилдиҳии

мудофиаи граждaнӣ. Ташкили сохтори мудофиаи граждaнӣ. Сардори мудофиаи граждaнӣ. Муовини сардори мудофиаи граждaнӣ. Сардори ситоди корхона (муассиса). Коркарди нақшаи мудофиаи граждaнӣ. Нақшаи мудофиаи граждaнии иншоот барои замони осоишта. Нақшаи мудофиаи граждaнии иншоот барои давраи ҷанг. Талабот оид ба коркард ва мундариҷаи онҳо. Талаботҳои асосӣ. Маълумоти ибтидоӣ барои коркарди нақшаҳо. Сохти нақшаҳо, мундариҷаи нақшаи мудофиаи граждaнии иншооти хоҷагии халқ. Самтҳои асосии нақшаи мудофиаи граждaнӣ. Амалҳо ҳангоми ҳучуми ноғаҳонии душман. Ташкил ва бурдани мудофиаи граждaнӣ ҳангоми ҳучуми душман. Ташкил ва бурдани корҳои наҷотдиҳӣ ва дигар корҳои садамавӣ барқароркунӣ. Чорабиниҳо оиди бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ ва садамаҳои истеҳсолӣ.

Роҳбарӣ ва идоракунии ҳадамотҳои мудофиаи граждaнӣ. Ташкил намудани идоракунӣ, таъмини чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ. Таъмини чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ. Таъминоти муҳандисӣ, зидди радиатсионӣ ва зидди кимиёвӣ. Таъминоти тиббӣ. Таъминоти зидди сӯхтор. Таъминоти муҳофизати тартиботи ҷаъмиятӣ. Таъминоти моддӣ техникӣ. Ташкил намудани идоракунии алоқа ва огоҳкунӣ.

Вазифаҳои ҳадамотҳои мудофиаи граждaнӣ ҳангоми руҳ додани ҳолати фавқулода. Вазифаҳои ҳайати роҳбарикунандаи мудофиаи граждaнӣ ҳангоми иҷрои чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ; Вазифаҳои асосии идоракунӣ. Идоракунӣ аз тарафи сардори мудофиаи граждaнӣ. Вазифаҳои ҳайати роҳбарикунанда оиди таъмин намудани омодагии доимии мудофиаи граждaнӣ ва ҳалли масъалаҳои ҳолатҳои фавқулода. Ҳуҷҷатҳои кории роҳбарият доир ба иҷрои чорабиниҳои мудофиаи граждaнӣ. Ҳуҷҷатҳои корӣ. Ҳададорихҳои вазифавии роҳбари мудофиаи граждaнӣ. Нақшаи календарӣ. Фармонҳо. Супоришҳо.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофиаи граждaнӣ".

2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулода дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ"
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19.04.2001 № 202 "Дар бораи фаъолияти ҳадамоти мудофияи гражданин вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон".
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 192 аз 30.04.2002 Дар бораи тадбирҳои татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мудофияи гражданин».
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03.06.2006 № 229 «Оид ба тасдиқи Низомномаи ҳадамоти мудофияи гражданин».
6. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 191 аз 30.03.2010 «Дар бораи ворид намудани тағйирот ба баъзе Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон»

Б.Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи Меъёрҳои таъминоти ёрии аввалиндарача ба зарардидагонӣ ҳолатҳои фавқулода

- 1) Меъёрҳои таъмин бо маҳсулоти хӯроқа, доруворӣ, об ва манзили зисти муваққатӣ;
- 2) Чорабиниҳои асосӣ оид ба бартарафсозии оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода. Тартиби қабул ва ёрии башардӯстона.
- 3) Қоидаҳои ташкил ва истифодаи манбаъҳои захираҳои моддӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулода и дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ.

АДАБИЁТ

1. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва миқдори расонидани кумаки яқвақтаинаи моддӣ ба аҳолии дар натиҷаи офатҳои табиӣ зарардида дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 3.12.2010 №632.
2. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар хусуси тасдиқи Созишнома байни ҳукуматҳои давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай дар бораи ҳамкориҳо ҳангоми расонидани кумак дар рафъи ҳолатҳои фавқулода» аз 3.05.2006 №186.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Қоидаҳои ташкил ва истифодабарии манбаъҳои захираҳои моддӣ барои рафъи ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ» аз 29.12.20016 №778.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Созишномаи байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Русия оиди ҳамкорӣ дар соҳаи муҳофизати граждани, пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода» аз 18.02.1998 №51
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Қоидаҳои тартиби маблағгузорию чорабиниҳои оид ба рафъи оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода» аз 30.12.2009 №699

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Омӯхтани маводи таълимӣ доир ба "Расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон дар ҳолатҳои фавқулода"

АДАБИЁТ

1. Дастури методӣ "Муҳофизати граждани" Н.Исмоилов, С.Қ.Комилзода.
2. Подготовка учащихся общеобразовательных школ по гражданской обороне. Векторенко Н.С. 1996г.
3. Первая медицинская помощь при поражении сильнодействующими ядовитыми веществами. Н.Петров "Медицина" Москва 1986г.

Мавзӯи 12. Ташкили тайёри, омӯзиши аҳоли ва баҳисобгирии нируҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани

А.Машгулияти аудитории лексионӣ - назариявӣ

Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиби таъсис додани нуруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 30 июни соли 2007 № 335, «Дар бораи тасдиқи Қоидаҳои омодагии аҳоли дар соҳаи хифзи аҳоли аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ» аз 31 августи соли 2009 № 490.

Ташкил ва гузаронидани тайёрии ҳамаи таҳассусҳои тобей ва омӯзонидани гурӯҳҳои муайяни аҳоли оид ба амал кардан дар ҳолатҳои фавқулода.

Банақшагирӣ ва тарзи гузаронидани чорабиниҳои мудофияи граждани. Машгулиятҳо, семинарҳо оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани. Ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои таълимӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани; Тартиби фаъолияти мақомоти идораҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ташкили тайёри ва омӯзиши аҳоли.

Чамъомадҳои таълимӣ-методи оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани. Дастурҳо ва барномаҳо барои тайёр намудани ҳайати роҳбарикунанда, нуруҳои ғайриҳарбӣ ва омӯзиши аҳоли. Таълими ҳатмии аҳоли. Омӯзиши аҳоли дар соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани.

Гузаронидани машқҳои махсуси тактикӣ, фармондеҳӣ - ситодӣ ва мудофияи граждани. Машқҳои қумандонии ситоди мудофияи граждани. Машқҳои ситодии мудофияи граждани. Машқҳои махсуси тактикии мудофияи граждани. Тартиби гузаронидан. Таъмирҳои иншооти мудофияи граждани. Таъмирҳои ситоди мудофияи граждани. Тартиби гузаронидани машқи мукаммали мудофияи граждани дар муассисаҳои таҳсилоти олиии касбӣ. Омода карда шудани ҳайати роҳбарикунанда, фармондеҳӣ ва сардорони мудофияи граждани дар курсҳои ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани. Сохторҳои наҷотдиҳӣ дар марказҳои таълимӣ дар чамъомадҳо ва машгулиятҳо. Нуруҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани дар ҷойи қор ва таҳсил.

Ташкил, тарзу усулҳои омода намудан ва гузаронидани омӯзиши аҳоли оид ба ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани. Тарзи ташкили қуввагайриҳарбии мудофияи граждани, пуррагардонии ҳайати қувваҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани, таъмини қувваҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани. Омӯзиши қувваҳои ғайриҳарбии мудофияи граждани. Истифодаи усулҳои замонавии ташкили равандҳои таълим ва ба роҳ мондани назорати афзалиятнок оид ба сатҳи дониши шунавандагон ва донишҷӯён.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани", аз 28.02.2004 ш. Душанбе
2. Барнома оид ба тайёр намудани ҳайати роҳбарикунандаи мудофияи граждани дар ҳолатҳои ғавқулода № 141 аз 14.09.2006 ш. Душанбе.
3. Барномаи омӯзиши коргарон, хизматчиёни иншоотҳои иқтисодӣ оид ба мудофияи граждани ва амали онҳо дар ҳолатҳои ғавқулода, № 141, аз 14.09.2006 ш. Душанбе.
4. Барномаи омода намудан ва омӯзонидани донишҷӯёни мактабҳои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳолатҳои ғавқулода ва мудофияи граждани № 88, 07.2010, ш. Душанбе.

Б.Машғулияти аудиторӣ амалӣ

Семинар дар мавзӯи. Ташкил ва гузаронидани машқҳои мудофияи граждани

- 1) Намуди машқҳо ва тамринҳои мудофияи граждани дар иншоотҳои иқтисодӣ;
- 2) Моҳият ва мақсади машқҳою тамринҳо;
- 3) Машқи мукаммали мудофияи граждани - шакли асосии омодагии ҳайати роҳбарикунандаи мудофияи граждани ва аҳоли ба ҳолатҳои ғавқулодаи замони осоишта ва давраи ҷангӣ;
- 4) Хуччатҳои намунавӣ барои гузаронидани машқҳои мудофияи граждани.

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳофизат ва ҳақуқи шаҳрвандӣ», аз 28.02.2004 ш. Душанбе
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ», аз 15.07.2004 ш. Душанбе.
3. Комплексные районные учения гражданской обороны (учебно-методическое пособие) Военное издательство. МОСКВА 1983
4. Командно-штабные учения гражданской обороны в министерствах и ведомствах. Военное издательство Министерство обороны СССР МОСКВА - 1979
5. Областные командно-штабные учения гражданской обороны. Военное издательство. МОСКВА - 1987
6. Областные (городские) специальные учения гражданской обороны по устойчивости. Военное издательство. МОСКВА - 1984

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Омӯхтани маводи таълимӣ ва дастурнамалҳои методӣ оид ба "Ташкил намудани ҷараёнҳои эвакуатсионӣ дар ҳолатҳои фавқулодаи замони осоишта ва ҷангӣ"

АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи аҳоли ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ" Душанбе, 2004с.
2. Дастур барои беморхонаҳо: омодагӣ ба офатҳои табиӣ - Б:2005
3. "Гражданская оборона" Москва. Высшая школа 1986г.

РҶҶҲАТИ АДАБИЁТ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мудофияи граждани", аз 28.02.2004. ш. Душанбе.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи хифзи аҳоли ва худуд аз ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ", аз 15.07.2004 ш. Душанбе.
3. Ризоев Илҳом Бобочоновиҷ. Мудофияи граждани ва хифз аз ҳолатҳои фавқулода (Бехатарии фаъолияти ҳаёти дар ҳолатҳои фавқулода). Душанбе-2013, саҳ:390.
4. Усмонов Н.М. Ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ, ки дар худуди Ҷумҳурии Тоҷикистон рух додани онҳо имконпазир аст ва оқибатҳои он. Душанбе 2009с.
5. Дастури таълими барои омӯзгорон оид ба коҳиши таҳдиди хатари офатҳо. Душанбе. Саҳ:116.
6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мубориза бар зидди терроризм" ш. Душанбе 16 ноябри соли 1999 № 846.
7. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи тасдиқи созишномаи байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Русия оиди ҳамкорӣ дар соҳаи мудофияи граждани, пешгирӣ ва рафъи ҳолатҳои фавқулода" аз 18 феввали соли 1998 № 51.
8. Латипов Х.А. Асосҳои ташкили ва идоркунӣ дар маҳал хангоми рух додани ҳолатҳои фавқулода. Душанбе – 2009 с.
9. Намунаҳои ҳуччатгузории мудофияи граждани дар иншооти иқтисодӣ (Роҳнамо ба сардори МГ – и иншоотҳои иқтисодӣ) Усмонов И.М. – Душанбе: Ситод оид ба ҳолатҳои фавқулода дар ш. Душанбе. 2012 – 92с.
10. Мудофияи граждани нашриёти "Ирфон", Душанбе 1973с.
11. Идоракуни ва ҳамоҳангсозии амалҳои ҷавобӣ хангоми ҳолатҳои фавқулода ва баъд аз онҳо Душанбе – 2009.
12. Дастурамал. Барои шунавандагони курсҳои асосӣ ва тақмили ихтисоси ҳайати роҳбарикунанда оид ба соҳаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофияи граждани. ш. Душанбе 2013сол.
13. Идоракуни ва ҳамоҳангсозии амалҳои ҷавобӣ хангоми ҳолатҳои фавқулода ва баъд аз онҳо – Душанбе 2009.

14. Сарезкое озеро-грозный дракон Центральной Азии 1997 год.
15. Учебное пособие: А.Т.Алтунин Формирование ГО в борьбе со стихийными бедствиями. Москва-1976г.
16. Р.Богданов. "Ядерное безумие в ранге государственной политики" 2006г.
17. "Химическое и бактериологическое оружие и последствия его возможного применения" Тан У. Москва. Воениздат 1970г.
18. "Гражданская обороне" под редакцией А.П.Алтунина. Москва, Воениздат. 1980г.
19. Первая медицинская помощь при поражении силнодействующими ядовитыми веществами. Н.Петров "Медицина" Москва 1986г.
20. "Правила проведения и действия населения при стихийных бедствиях, авариях и катастрофах", 1990 г.